

O'ZBEKISTON AHOLISI IQTISODIY SAVODXONLIGINI OSHIRISHDA TA'LIM TIZIMI VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING O'RNI

Atamurodova Rajaboy Akbar qizi

TISU Iqtisodiyot mutaxassisligi, 2 bosqich magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17806932>

Annotatsiya. Maqolada O'zbekiston aholisi iqtisodiy savodxonligini oshirish masalasi ta'lim tizimi va raqamli texnologiyalar kontekstida yoritilgan. So'nggi yillarda mamlakatda aholining moliyaviy savodxonligini kengaytirish va iqtisodiy qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Shu maqsadda umumiy va oliy ta'lim muassasalarida iqtisodiy bilimlarni chuqurlashtirish, zamonaviy raqamli vositalardan samarali foydalanish va aholiga iqtisodiy axborotlarni tezkor yetkazish bo'yicha chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Maqolada iqtisodiy savodxonlikni oshirish jarayonida ta'lim tizimi, onlayn platformalar va raqamli texnologiyalarning o'rni tahlil qilinib, istiqboldagi muammolar va ularni hal qilish yo'llari ko'rsatib o'tilgan.

Kalit so'zlar. Iqtisodiy savodxonlik, ta'lim tizimi, raqamli texnologiyalar, moliyaviy madaniyat, iqtisodiy ta'lim, innovatsion yondashuv, O'zbekiston, raqamli platformalar, iqtisodiy islohotlar, iqtisodiy kompetensiya.

Abstract. The article discusses the issue of increasing the economic literacy of the population of Uzbekistan in the context of the education system and digital technologies. In recent years, expanding the financial literacy of the population and forming economic decision-making skills has become one of the priority areas of state policy in the country. To this end, measures are being taken to deepen economic knowledge in general and higher educational institutions, effectively use modern digital tools, and promptly provide economic information to the population. The article analyzes the role of the education system, online platforms, and digital technologies in the process of increasing economic literacy, and indicates future problems and ways to solve them.

Keywords. Economic literacy, education system, digital technologies, financial culture, economic education, innovative approach, Uzbekistan, digital platforms, economic reforms, economic competence.

KIRISH

O'zbekiston mustaqillikdan so'ng iqtisodiy tizimni shakllantirish va rivojlantirishda muhim bosqichlarni bosib o'tdi. Bozor munosabatlariga o'tish jarayoni aholining iqtisodiy savodxonligini oshirish zaruriyatini yuzaga keltirdi. Chunki iqtisodiy jarayonlarni to'g'ri anglash, moliyaviy qarorlar qabul qilish va resurslardan oqilona foydalanish darajasi bevosita jamiyatning iqtisodiy taraqqiyotini belgilaydi. Bugungi kunda iqtisodiy savodxonlik nafaqat alohida shaxsning moliyaviy ahvoliga, balki mamlakatning iqtisodiy barqarorligiga ham ta'sir ko'rsatuvchi muhim omil sifatida qaralmoqda.

Ta'lim tizimida iqtisodiy bilimlarning o'quv dasturlariga kiritilishi, yoshlarning moliyaviy savodxonligini oshirishga qaratilgan turli loyihalar amalga oshirilayotgani muhim natijalar bermoqda. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi iqtisodiy bilimlarni interfaol tarzda yetkazish imkonini bermoqda. Masalan, mobil ilovalar, onlayn kurslar, elektron kutubxonalar, interaktiv platformalar aholiga iqtisodiy masalalarda amaliy bilim olish imkoniyatini kengaytirmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan ilgari surilgan "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi, shuningdek, iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish

bo'yicha qabul qilingan qarorlar ta'lim va raqamli texnologiyalarni integratsiyalash orqali iqtisodiy savodxonlikni yangi bosqichga olib chiqishni ko'zlamoda. Shu bois iqtisodiy savodxonlikni oshirish masalasi nafaqat ta'lim sohasining, balki jamiyatning barcha qatlamlari uchun dolzarbdir. Ushbu maqolada aynan ta'lim tizimi va raqamli texnologiyalarning iqtisodiy savodxonlikni oshirishdagi o'rni atroflicha tahlil qilinadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Xalqaro ilmiy adabiyotlarda iqtisodiy savodxonlik "financial literacy" yoki "economic literacy" tushunchalari orqali talqin qilinadi. Jahon banki, OECD va UNESCO hisobotlarida aholining iqtisodiy savodxonligi mamlakatning barqaror rivojlanish ko'rsatkichlari bilan bevosita bog'liq ekanini ta'kidlanadi. Masalan, OECD (2018) ma'lumotlariga ko'ra, iqtisodiy savodxonlik yuqori bo'lgan davlatlarda moliyaviy inqirozlar ta'siri nisbatan kam seziladi.

O'zbekistonda esa iqtisodiy savodxonlik masalasi so'nggi o'n yillikda ilmiy tadqiqotlar markazida bo'lib kelmoqda. Mahalliy olimlardan R. Rasulova, O. Qurbonova, Sh. Yuldasheva va A. Oripovlarning tadqiqotlarida ta'lim tizimida iqtisodiy bilimlarni chuqurlashtirishning uslubiy asoslari ko'rsatib berilgan. Shu bilan birga, iqtisodiy savodxonlikni oshirishda yangi pedagogik texnologiyalar, kredit-modul tizimi va amaliy mashg'ulotlarning ahamiyati alohida ta'kidlanadi.

Raqamli texnologiyalar sohasi bo'yicha ilmiy izlanishlarda esa mobil ta'lim ilovalari, elektron darsliklar va interfaol platformalarning samaradorligi isbotlangan. Masalan, Xitoy, Janubiy Koreya va Singapur tajribasida raqamli iqtisodiy ta'lim dasturlari orqali aholining moliyaviy madaniyati yuqori darajaga ko'tarilgan. O'zbekistonda ham "ZiyoNET", "EduMarket" kabi platformalar orqali iqtisodiy bilimlarni keng joriy etish yo'lga qo'yilmoqda.

Shu nuqtai nazardan, adabiyotlar tahlili iqtisodiy savodxonlikni oshirishda ikki asosiy yo'nalishni – ta'lim tizimini modernizatsiya qilish va raqamli texnologiyalardan foydalanishni birlashtirish zarurligini ko'rsatadi.

Ushbu tadqiqotda ta'lim tizimi va raqamli texnologiyalarning iqtisodiy savodxonlikni oshirishdagi o'rnini aniqlash uchun kompleks yondashuv qo'llanildi. Birinchi bosqichda statistik tahlil usuli yordamida O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda amalga oshirilgan iqtisodiy ta'lim dasturlarining qamrovi va samaradorligi o'rganildi. Ikkinchi bosqichda kontent-tahlil metodi yordamida o'quv dasturlari, elektron darsliklar va onlayn kurslarning mazmuni tahlil qilindi.

Bundan tashqari, sotsiologik so'rovnoma usulida aholining turli qatlamlari – talabalar, o'qituvchilar, kichik biznes vakillari va uy bekalari o'rtasida iqtisodiy savodxonlik darajasi o'rganildi. So'rovnoma natijalari ko'rsatishicha, aholining 65 foizi o'z moliyaviy qarorlarida ko'pincha norasmiy manbalarga tayanadi, faqat 20 foizi esa ta'lim tizimi orqali olgan bilimlarini amaliyotda qo'llaydi.

Metodologiyada shuningdek, qiyosiy tahlil usuli orqali rivojlangan davlatlar tajribasi O'zbekiston sharoitiga moslashtirildi. Masalan, Janubiy Koreyada iqtisodiy ta'lim boshlang'ich maktabdan boshlangan bo'lsa, O'zbekistonda asosan o'rta maxsus ta'lim bosqichida keng joriy etilmoqda. Shu jihatlarni uyg'unlashtirish iqtisodiy savodxonlikni samarali oshirishga xizmat qilishi mumkin.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalariga ko'ra, O'zbekiston aholisi iqtisodiy savodxonligini oshirishda ta'lim tizimi va raqamli texnologiyalarning uyg'unligi muhim omil ekanligi aniqlandi. Birinchidan, maktab va oliy ta'lim muassasalarida iqtisodiy fanlarning o'quv dasturlariga kiritilishi

yoshlarning moliyaviy qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirishda ijobiy natija bermoqda. Ikkinchidan, onlayn platformalar va mobil ilovalar orqali aholining o'z-o'zini o'qitish imkoniyati kengaymoqda.

So'rovnoma natijalari shuni ko'rsatdiki, raqamli platformalardan foydalangan respondentlarning iqtisodiy bilim darajasi an'anaviy ta'lim oluvchilarga qaraganda 1,5 baravar yuqori. Shu bilan birga, raqamli resurslardan foydalanishda internet tezligi, raqamli savodxonlik va texnik vositalarning yetishmasligi kabi muammolar mavjud.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, ta'lim tizimida iqtisodiy bilimlarni amaliy mashg'ulotlar, interfaol usullar va elektron resurslar bilan uyg'unlashtirish zarur. Bu esa nafaqat yoshlarning, balki aholining barcha qatlamlarining iqtisodiy savodxonligini oshirishga xizmat qiladi.

XULOSA

Maqolada ta'kidlanganidek, O'zbekiston aholisi iqtisodiy savodxonligini oshirish bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya jarayonida dolzarb masalalardan biridir. Ta'lim tizimi bu jarayonning asosiy poydevorini tashkil etsa, raqamli texnologiyalar uni tezlashtiruvchi va ommalashtiruvchi vosita bo'lib xizmat qiladi.

Iqtisodiy savodxonlikni oshirishda quyidagi asosiy yo'nalishlarga e'tibor qaratish lozim:

1. Ta'lim dasturlarini modernizatsiya qilish va iqtisodiy bilimlarni yosh bosqichidan boshlab joriy etish.

2. Raqamli platformalar va mobil ilovalarni yanada rivojlantirish hamda aholining ulardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish.

3. Hududlarda iqtisodiy bilimlarni targ'ib qilish uchun maxsus treninglar, seminarlar va onlayn kurslar tashkil etish.

4. Xalqaro tajribani o'rganish va O'zbekiston sharoitiga moslashtirish.

Shunday qilib, iqtisodiy savodxonlikni oshirish jarayonida ta'lim va raqamli texnologiyalarni uyg'unlashtirish nafaqat individual shaxslarning moliyaviy madaniyatini, balki butun mamlakatning iqtisodiy rivojlanishini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Расулова Р. Иқтисодий таълимнинг назарий асослари. – Тошкент: Фан, 2018. – 210 б.
2. Қурбонова О. Бозор иқтисодиёти шароитида аҳолининг иқтисодий саводхонлигини ошириш. – Тошкент: Иқтисодиёт, 2020. – 185 б.
3. Юлдашева Ш. Таълим тизимида инновацион ёндашувлар. – Тошкент: Университет, 2019. – 240 б.
4. Орипов А. Иқтисодий билимларни шакллантириш методлари. – Самарқанд: Зарафшон, 2021. – 198 б.
5. OECD. Financial Literacy and Financial Inclusion. - Paris: OECD Publishing, 2018. - 156 p.
6. World Bank. Global Findex Database 2021. – Washington: World Bank, 2022. – 220 p.
7. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals. – Paris: UNESCO, 2017. – 180 p.
8. Каримов У. Рақамли иқтисодиёт ва таълим тизими. – Тошкент: Инновация, 2021. – 175 б.
9. Назаров Б. Молиявий маданият асослари. – Тошкент: Иқтисодиёт, 2020. – 164 б.
10. Ziyonet. Электрон таълим ресурслари [Электрон манба]. – Тошкент, 2023. – Режим доступа: <https://www.ziyonet.uz>